

Отже, важливим аспектом досліджуваної проблеми є аналіз педагогічної спадщини Я.Ф. Чепіги у сучасному освітньому просторі. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів педагогічної спадщини Я.Ф. Чепіги і потребує комплексного аналізу його організаційно-методичної діяльності.

Список використаної літератури

1. *Чепіга Я.* Грунтовні принципи нормальної школи / Я. Чепіга // Світло. – 1911. – №1. – С. 3–7.
2. *Чепіга Я.* Народний учитель і національне питання / Я. Чепіга // Світло. – 1912. – № 1. – С. 20.
3. *Чепіга Я.* Самовиховання учителя / Я. Чепіга // Світло. – 1913. – № 8. – С.10.
4. *Чепіга Я.* Соціалізація народної освіти / Я. Чепіга // Вільна українська школа. – 1917. – № 2. – С. 82.
5. *Чепіга Я.* «Трудова школа» П.П. Блонського / Я. Чепіга // Вільна українська школа. – 1918–1919. – № 10. – С. 206.
6. *Чепіга Я.* Школа в Західній Європі й Америці. Нова школа в Б'єржі А. Фарія / Я. Чепіга // Вільна українська школа. – 1919–1920. – № 4 – 5. – С. 24.

Юрій Воскобійник

УПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В СУЧАСНУ ШКОЛУ

Одним з унікальних явищ, яке при всій його складності і протиріччях розвитку є найцікавішим в історії нашого краю, є козацтво. Центром, де походило становлення козацтва і формування у велику військову силу, була Запорізька Січ. Не будемо переповідати історію козацького руху на Україні, адже кожен чітко знає, що саме козаки постійно розвивали, відстоювали і боронили національні ідеї. Перш за все свободу і незалежність України, формування лицарського характеру, широкого світогляду, моралі на засадах загальнолюдських цінностей та заповідей божих, національний менталітет, права та обов'язки, на підставі гуманізму та широкої демократії.

Закономірно, що народ в історичних піснях і думках підніс козацтво на висоту ідеалу. Г. Сковорода не тільки розвинув філософсько-етичний принцип самопізнання, само творення, самореалізації, а й уславив як образ-взірець „отця вольности Богдана”;

І. Котляревський як найвищий ідеал підніс не лише Низа та Евріала (захисників Вітчизни), а й Наталку та її матір, побратимство Миколи та Петра.

Т.Шевченко, написавши не тільки „Кобзаря”, а й „Букваря”, еталонами людини оспівав носіїв козацької філософії, етики і моралі, гідності й честі, політичної активності та державницької мудрості. До речі, Великий Кобзар був курінним отаманом Петербургського козацького Кошу.

Головна метою козацької педагогіки було виховати вільнолюбиву і незалежну особистість, козака-лицаря, мужнього громадянина. Провідні завдання – виховувати в підростаючих поколіннях національну свідомість і самосвідомість, український характер і світогляд, формувати національну і загальнолюдську духовність, готувати фізично загартованих і мужніх воїнів-захисників рідного народу, виховувати громадян, які розвивали б культуру, економіку та інші сфери життєдіяльності народу.[4]

Тож природно, що форми козацької етнопедагогіки жили в творах П.Куліша і М.Костомарова, П.Мирного, І.Франка і Л.Українки, Карпенка-Карого, у працях видатних педагогів Г.Ващенка і Яніва, Шлемкевича, Сухомлинського і Стельмаховича, а нині повертається до системи сучасної освіти як незнищений Дух нації.

Одним із найперших чинників впливу на особистість українська етнопедагогіка називає середовище – стосунки в сім'ї, режим дня, побут, звичаї, традиції, житлові умови тощо. Про позитивну роль родини можна говорити тоді, коли в ній панує здоровий дух єдності між усіма її членами, незалежно від їхнього віку, життєвого досвіду. Відчуваючи підтримку і турботу дорослих, діти підсвідомо скеровують свої дії та вчинки на те, щоб виправдати довіря та сподівання батьків, дорослих. Почуття обов'язку перед старшими організовує дітей, і повага – обопільна.

Ідея домінуючої ролі родини у формуванні особистості знайшла своє вираження та підтримку і на інших рівнях виховання (братські, релігійні школи тощо), у тому числі й на Запорозькій Січі, де за основу виховання взяли народні принципи родинного впливу. Думка про залежність вдачі людини від оточення, стосунків, умов, способу життя трансформувалася у козаків в конкретну вимогу – підготувати міцного й витривалого воїна, захисника рідної землі. Виховання такої особистості становило суспільно-політичну необхідність, викликану обставинами життя і спрямовану в майбутнє. Це одна з передумов суверенності країни, та врешті-решт, такий зміст навчання цілком відповідав вільнолюбивій вдачі козака.

Джурам у свої юнацькі роки доводилося зазнавати багато пригод та небезпек. Але все це було їм на користь, бо, подорослішав, вони ставали найзавзятішими козаками.[5]

На Січ приходили всі, хто прагнув оберігати Україну від ворога, здобути волю, стати сильним і мужнім. Козацке середовище було для джур школою життя, відважності та гарту. Послідовність та системність виховного процесу досягалися завдяки батьківському піклуванню досвідчених козаків, товариській підтримки молодих лицарів, постійному контролю і нагляду. Будучи для юнаків родиною (певне коло осіб було постійно біля них), Січ водночас виконувала функції і громадськості.

Народна мудрість влучно зауважує: „З ким поведешся, від того й наберешся”. Йдучи за народними вимогами та правилами, наставником джури обирали мудрого козака, який би стати зразком і порадиником для хлопця. Маючи життєвий та військовий досвід, статечний козак ставав авторитетом, прикладом, зразком для хлопця, як у родині батько, навчав хоробрості, чесності, дотримуючись пропагованого народом принципу рівноправності у стосунках.

Інститут батьківства (наставництва) в Запорізькій Січі, ґрунтуючись на народно-християнських принципах любові, взаємоповаги, демократизму, дружби, намагався виховувати молодь гідною традицій минулого, маючи для цього всі підстави.

Морально-етичні чесноти подібного змісту для підростаючого покоління складались у закони життя. Джури цінували батьківську турботу, що виявлялась у толерантному, поважливому ставленні до названих батьків. Дружні стосунки батьків та дітей, щира бесіда, заспокійлива пора створювали особливий духовний світ. Мудра народна педагогіка знала чимало секретів впливу на особистість, уникаючи обмеження її свободи, часто діючи так, що дитина навіть не підозрювала, що її виховують.

Скажімо, невелика бувальщина з уст батьків про ледачого сина застерігала дитину бути такою, казка про мудру дівчину скеровувала діяльність вихованців у відповідне русло, а розповідь про відважних воїнів-козаків заохочувала юнаків до гартування тіла. Такі методи виховання впливали з природних потреб хлопчиків та дівчаток. Юна душа не чинила опору такому вихованню, оскільки все діялось із урахуванням бажань, інтересів, прагнень, сподівань, мрій дітей.

Серед різноманітних народно-педагогічних методів виховання велике значення мають профілактичні та практично-дійові. Режим праці та відпочинку, гра у родині забезпечували організованість дітей, сприяли всебічному розвитку фізичних та духовних потреб. Відпочинок спрямовував дітей на поповнення їх життєвого досвіду, стимулював позитивні і корисні звички і водночас служив „розрядкою” для фізичного та емоційного стану. Але й в таких випадках контроль над дітьми не виключався. Названа група узвичаєних народно-педагогічних методів виховання широко застосовувалась і у козаків.

В наш час в багатьох школах України почалося активне відродження козацьких виховних традицій. Воно впроваджується через: створення всеукраїнських дитячих і юнацьких організацій (молодіжний осередок “Січ”) ,які розгортають свою діяльність на багатогранних козацьких традиціях.

Яскравим прикладом є Полтавська загальноосвітня школа № 7 імені Т.Г.Шевченка в якій ще з початку заснування виникли не писані закони козацької доблесті і честі до яких належать:

— любов до батьків, рідної мови, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини-України;

— готовність захищати слабших, молодших, зокрема дітей;

- шляхетне ставлення до дівчини, Жінки, бабусі;
- непохитна відданість ідеям, принципам народної моралі, духовності (правдивість і справедливість, скромність і працьовитість тощо);
- відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави;
- турбота про розвиток національних традицій, звичаїв і обрядів, бережливе ставлення до рідної природи, землі;
- прагнення робити пожертви на будівництво храмів, навчально-виховних і культурних закладів;
- цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму;
- уміння скрізь і всюди чинити шляхетно, виявляти інші чесноти.

Тенденції розвитку сучасної козацької педагогіки проявляються в: а) актуалізації наявних у ній традиційних засад утвердження життєвого оптимізму, українського лицарського духу й патріотизму; б) наданні їй наукового обґрунтування; в) наповненні змісту запитами сьогодення; г) спрямуванні в русло розбудови самостійної Української Держави; д) поверненні історичної пам'яті поколінь; е) появі нових виховних форм і засобів /дитячих гуртів "перевеслят" /"козачат" / й молодіжних об'єднань "Джура"/ тощо.

Все вищесказане ілюструє могутність феномена козацької педагогіки як видатного фактора українського національного виховання.

Список використаної літератури

1. Болтарович З. Традиції сімейного виховання // Народна творчість та етнографія. -К., 1993.- №2.- С.16-24.
2. Грушевський М. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу // Матеріали для українсько-руської етнології.Т.9.-Львів, 1907.
3. Гуслистий К. Запорізька Січ та її прогресивна роль в історії українського народу /Апанович О.-К.Д954.-88 с
4. Гутник І. Козацька педагогіка як складова система національного виховання молоді // Поч. школа. - № 10. - К.,2003. - С.47-49.
5. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка: Навч. посіб. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. - С.35-43.

Вікторія Маценко

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ НАПРЯМІВ ФІЗИКИ В АКТУАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ О. СМАКУЛИ

У зв'язку з розвитком економіки у світі відбуваються значні зміни в соціальному та культурно – освітньому житті українського суспільства, що призводить до розвитку нової освітньої галузей та наук. Важливого значення набуває вивчення фізики та фізичної науки, які є взаємопов'язаними поняттями, без яких людство не може існувати, тому що саме ці поняття пояснюють фізичні явища та процеси, які відбуваються в природі, техніці та повсякденному житті людей. Одними з таких понять є оптика та оптичні прилади, які довгий час були загадкою для вчених.

Гідним внеском у розвиток науки стає епохальне відкриття О. Смакули, а також отримання ним патенту на виготовлення оптичної техніки. Ці відкриття стали великим здобутком, яким користується людство до сьогодні.

Дослідження О. Смакули, які проводилися у ХХ столітті набули великої популярності та широко використовуються на практиці. Науковці у своїх працях розглядали внесок О. Смакули у розвиток науки, виділяючи два напрями його педагогічної діяльності: Я. Довгий, В. Мозирський, В. Шен деровський досліджували життя і трудову діяльність, Я. Довгий, М. Медюха вивчали його епохальне відкриття, що отримало назву «просвіт-